

Název: Dočasné instalace v památkách zahradní a krajinářské architektury (ZaKA)

Památkový postup

Autoři: Ing. Jiří Martinek, Ph.D.

Ing. Helena Gálová

Kontakt: Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity v Brně

Valtická 337, 691 44 Lednice

e-mail: marjir@zf.mendelu.cz

tel.: +420 519 367 276

Výstup vznikl na základě podpory při řešení projektu DF11P01OVV019 – Metody a nástroje krajinářské architektury pro rozvoj území, který naplňuje tematickou prioritu TP 1.4 Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity, financovaného Ministerstvem kultury ČR.

I. Cíl památkového postupu

Památkový postup si klade za cíl vymezit a podrobně charakterizovat ucelený soubor činností vedoucích ke vzniku a prostorovému uspořádání dočasné instalace objektů v památce zahradní a krajinářské architektury (dále jen památka ZaKA). Objekty se pro účely památkového postupu rozumějí díla výtvarného umění všech forem, floristické objekty (objekty tvořené rostlinným materiálem), objekty s edukační funkcí apod.

Významný podnět pro vznik památkového postupu představuje potřeba současné společnosti nalézat nové a atraktivní prostory pro prezentaci projevů současného umění a dalších oborů lidské činnosti – ať už trvalého či dočasného charakteru. Zahrada jako člověkem záměrně utvářený prostor vždy představovala dynamické a neustále se vyvíjející prostředí, prezentující svým uspořádáním odraz dané doby. Z toho důvodu se dnes památky ZaKA dostávají do popředí zájmu autorů a realizátorů trvalých i krátkodobých instalací různých uměleckých forem a tematického zaměření (např. instalace uměleckých děl, floristické instalace, ukázky sezónních rostlin edukativního charakteru atd.). Zároveň jsou podporovány vlastníky a správci památkových objektů, pro které představují jistou propagaci a zvýšení atraktivity památky, jejichž očekávaným důsledkem je zvýšení počtu návštěvníků i ekonomický dopad, potřebný pro zachování a zhodnocení objektů kulturního dědictví. Upřesnění procesu tvorby dočasných instalací v památkách ZaKA umožní zároveň správním orgánům a odborné organizaci státní správy památkové péče zohlednit zájmy národní a kulturní identity v rozhodovacích procesech při plánování jejich rozvoje a dalšího využití.

Památkový postup obsahuje hlavní zásady a postupy, definující jednotlivé fáze potřebné k tvorbě projektu od přípravy a plánování, přes proces schvalování a realizaci, až po ukončení a demontáž dočasné instalace v památkách ZaKA.

Cílem památkového postupu je vytvoření uceleného algoritmu, jehož aplikací bude možné:

- definovat obecně jednotlivé fáze tvorby dočasných instalací různého zaměření,
- formulovat specifika dočasných instalací v konkrétním exteriéru,
- definovat výstupy jednotlivých fází, potřebné pro uspořádání dočasných instalací v památkách ZaKA.

Památkový postup si neklade za cíl detailně definovat všechny alternativy při tvorbě dočasných instalací v historických objektech ZaKA. Záměrem je navrhnout obecně platný postup, kterým lze řešit zkoumanou problematiku pomocí jasně definovaných

fází tvorby projektu, a podrobně charakterizovat kroky, které poskytnou budoucímu uživateli vodítko při realizaci vybrané dočasné instalace v památce ZaKA.

II. Popis památkového postupu

Památkový postup představuje soubor jasně definovaných a na sebe navazujících fází (analytická, námětová, scénářisticko-libretizační, scénářisticko-projekční, realizační a dekonstrukční), které vedou k úspěšné realizaci záměru dočasných instalací v historickém prostoru památky ZAKA v souladu s jejími přírodními a kulturně historickými hodnotami.

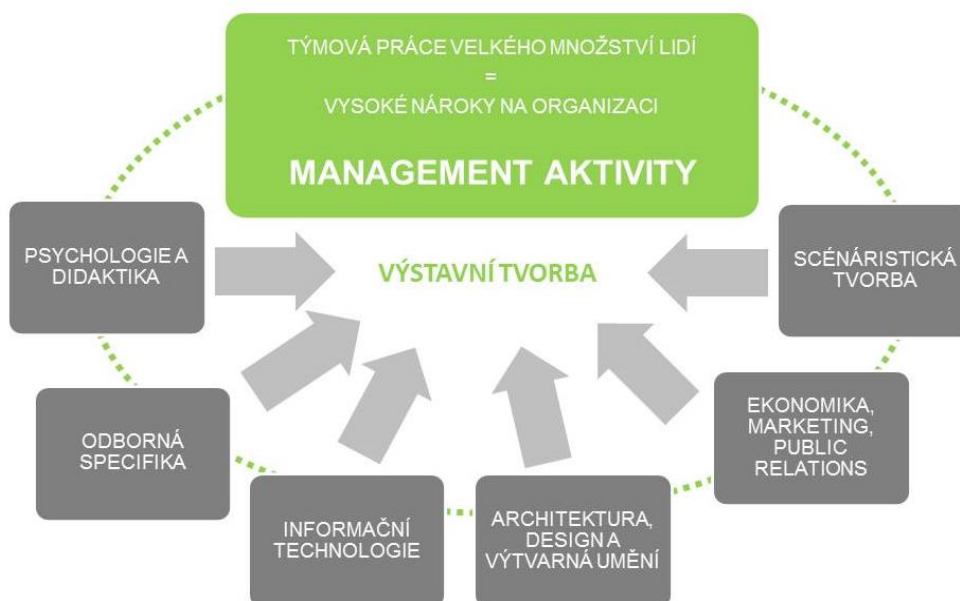
Vlastní popis památkového postupu je rozdělen do dvou podkapitol, z nichž první krátce shrnuje ideová východiska a historický přehled výstavní tvorby jako takové, druhá představuje samotný proces tvorby instalací v památkově chráněných objektech se zvláštním důrazem na památky zahradního umění.

II.1. Výstavní tvorba a její význam pro společnost

Česká republika patří k zemím s dlouhodobě kultivovanou tradicí výstavní tvorby, což dokládá seznam měst, společností či aktivit úzce spjatých s tímto oborem (pořádání veletrhů, výstav nebo instalací v interiéru i exteriéru). Potřeba člověka prezentovat vlastní výtvary jako zhmotnění svého uměleckého cítění a myšlenkových postupů patří mezi základní potřeby společnosti a představuje měřítko její vyspělosti a pokroku. České země v tomto ohledu nezaostávají, naopak navazují na bohatou historii a tradici výstavní tvorby, což dokládá i průběh historicky první průmyslové výstavy v Praze roku 1791. Právě odtud se myšlenky pořádat pravidelné výstavy rozšířily do Paříže, Londýna a dalších významných evropských měst.

Výstavní tvorba ve všech svých odvětvích a segmentech je důležitou součástí civilizačních a kulturních procesů rozvoje lidské společnosti, odráží aktuální socioekonomické podmínky a možnosti dané země. Výstavnictví podporuje interakci s dalšími zeměmi a seznamuje je s aktuálním stavem společnosti, úspěchy a exportem. Tím stimuluje a usměrňuje rozvoj průmyslu i umění a má pozitivní vliv na ekonomiku. Jestliže se veletrhy a výstavy nekonají, staví to danou zemi do horší hospodářské situace.

Výstavní tvorba představuje komplexně zaměřený obor zahrnující široké spektrum lidských činností - od psychologie a scénářistickou tvorbu, přes architekturu, design a výtvarná umění, až po ekonomiku, marketing, public relations či informační technologie (viz obr. č. 1 / Výstavní tvorba jako komplexní obor lidské činnosti). V tomto smyslu lze výstavní tvorbu chápat jako hraniční obor. Díky schopnosti působit na všechny smysly se výstavní tvorba může stát důležitým článkem obchodní a marketingové strategie, co pak v důsledku klade vysoké nároky na management celého veletrhu či výstavy.

Obr. č. 1 / Výstavní tvorba jako komplexní obor lidské činnosti – Výstavní tvorba představuje týmovou práci specialistů z mnoha oborů lidské činnosti.

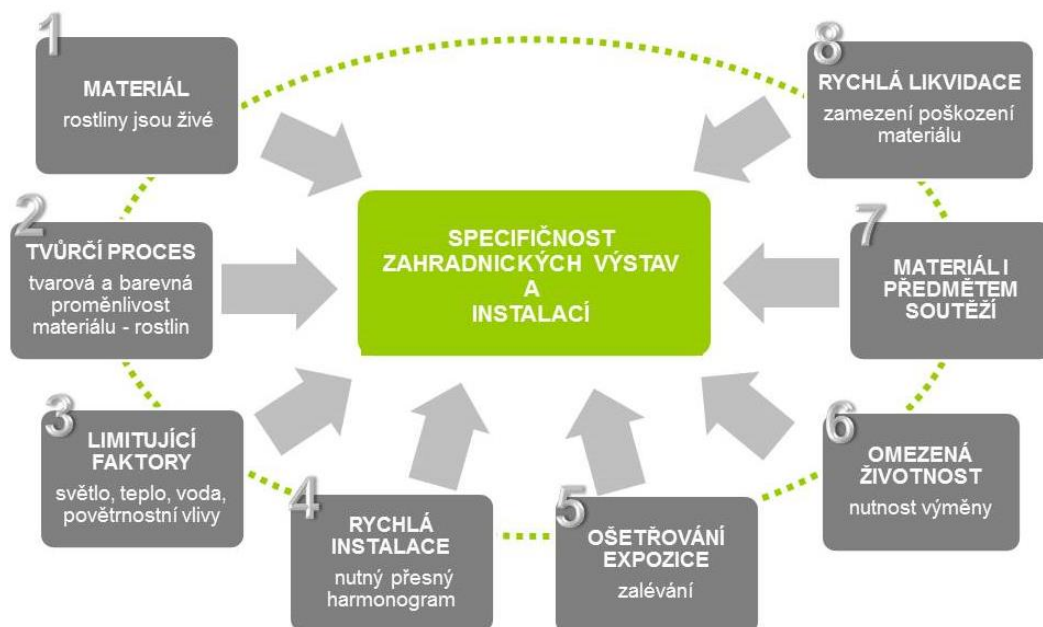
(Schéma upraveno dle MARTINEK et al., 2014).

Výstavní tvorba si pro svůj pozitivní vliv na vývoj společnosti postupně vydobyla pozici samostatné architektonické disciplíny, která vede k uspořádání jedinečného prostoru jako specifického prostředku komunikace. Ten přispívá k odpovídající informovanosti svého publika a vytváří prostorové podmínky k pochopení vystavovaného tématu. Výstavní tvorba plní především vzdělávací, propagační a informační funkci, jedním z obecných cílů výstavnictví je návštěvníka výrazně zaujmout.

S ohledem na podstatu a zvláštní potřeby živého materiálu, tedy rostlin, je z výstavní tvorby vyčleněno specifické odvětví **zahradnického výstavnictví**, které je zejména pro svou specifičnost řešeno v památkovém postupu pro dočasné instalace v památkách ZaKA podrobně. Teorie tvorby zaměřující se na zahradnické výstavnictví je v současné době literaturou velmi dobře zpracována (OTRUBA, 1999, MARTINEK, 2014). Základním záměrem výstavních areálů spojených se zahradnickým výstavnictvím je vytvoření esteticky ztvárněného prostoru v interiéru či exteriéru, kde je prostřednictvím rostlin demonstrováno poslání profese zahradnictví a krajinářské architektury ve společnosti. Práce s živým materiálem klade jiné nároky na vlastní postupy práce a vyžaduje zajištění následné péče, kterou objekty z neživých materiálů nepotřebují. Obr. č. 2 / Specifičnost zahradnických výstav a instalací - zachycuje všechny nejdůležitější faktory spjaté s používáním rostlin ve výstavnictví.

Rostliny jsou pro publikum zahradnické výstavy či instalace velmi atraktivním prvkem. Limitujícím faktorem pro použití rostlin jsou světelné a teplotní podmínky a další

povětrnostní vlivy, zásobení vodou a potřeba průběžné péče. U výstav s delším časovým intervalem je nutné počítat s jejich případnou výměnou či dosadbou. Přesto jsou rostliny natolik atraktivní, že se realizované výstavy stávají předmětem diváckých soutěží či hodnocení odbornými komisemi.

Obr. č. 2 / Specifičnost zahradnických výstav a instalací – Zahradnické výstavnictví je specifické tím, že pracuje s živým rostlinným materiálem, což jej odlišuje od ostatních odvětví výstavnického oboru. Tvorbu v zahradnickém výstavnictví ovlivňuje několik výše uvedených faktorů, které jsou spjaty se samotnou existencí rostlin.

(Schéma upraveno dle MARTINEK et al., 2014).

Kromě velkých výstavních areálů (výstavišť) byly pro potřeby výstavnictví v minulosti využívány i historické objekty zahradní a krajinářské architektury (viz obr. č. 3). Pro instalaci krátkodobých (sezónních) výstav byly bez problémů zvoleny i historicky velmi cenné objekty s cílem zdůraznit význam výstavnické akce. V současné době není takové intenzivní využití s ohledem na památkovou péči jednoduché. V památkových objektech se pořádají rozsahem i organizačními požadavky méně náročné kulturně-společenské události, při nichž jsou rostliny estetickým doplňkem. Nejedná se pouze o akce s cílem upozornit na památku stavebního charakteru, jehož je historická zahrada či park součástí - v současnosti se naopak velmi často pořádají kulturně-společenské události s cílem prezentovat jedinečnost a významnost samotné památky zahradního umění. Na nutnost této propagace přímo upozorňuje Mezinárodní charta o historických zahradách (Čl. 25): „*Je nutné podněcovat zájem o historické zahrady veškerými prostředky, vhodnými pro zhodnocení tohoto typu kulturního dědictví a pro jeho lepší poznání a ocenění ...*“ Je však důležité postupovat tak, aby samotnou instalací objektu zahradního umění nedošlo

k narušení autenticity historického prostoru a památkové podstaty objektu. S tím úzce souvisí především volba technických a rostlinných materiálů pro zhotovení konkrétního florálního objektu (nutno zohlednit např. nebezpečí šíření nepůvodních bylin a dřevin prostřednictvím semen, obsažených v aranžovaných plodech, do prostoru památky ZaKA, možnost poškození původních prvků během fixace nosných konstrukcí pro sezónní florální či jiný umělecký objekt apod.).

Příprava dočasných instalací v historickém prostředí je navíc časově i finančně náročná aktivita, do níž se organizátor snaží zapojit množství odborných spolupracovníků, partnerů a sponzorů. Dočasné instalace s použitím květin v památkových objektech ZaKA mohou být součástí různorodých událostí (viz příloha č. 1) - od filozofických seminářů přes hudební festivaly, až po soutěže či divadelní představení pod širým nebem.¹

Hledání umělecké souvztažnosti mezi památkou a dočasnou instalací soudobého výtvarného umění nebo zahradní tvorby má přímý vztah i k otázce kulturní a umělecké identity. Graduující návaznost nebo naopak odmítavá negace chráněné památkové podstaty může návštěvníky instalace vyprovokovat k podnětům, úvahám a osobnímu prožitku z historických i soudobých uměleckých děl.

¹ V zahraničí se objevují i náročnější příklady, jak propojit historický objekt a pro návštěvníky velmi atraktivní dočasné instalace tematických zahrad po dobu vegetačního období. Příklad festivalu v Chaumont-sur-Loire představuje jeden z prvních zahradních festivalů (založen roku 1992, tvůrce Jean Paul Pigeat), který se každoročně koná v historickém prostředí areálu zámku Chaumont-sur-Loire. Výstavní plocha festivalu je integrální součástí zámeckého areálu. Je segmentována prostřednictvím systému tvarovaných živých plotů, které vymezují základní matici cest a vlastních výstavních ploch. V intimním prostředí těchto „pokojů“ jsou pak umístěny jednotlivé zahradní instalace (viz obr. č. 4). Takto ztvárněné prostory nabízí svým návštěvníkům klid a soukromí a jednotlivé instalace se vzájemně neruší. Zahradní festival každoročně přináší nové sezónní instalace s jiným tématem. Většinou je téma humorné až provokativní, mnohdy se silným filozofickým podtextem (např. Zahrady kuriozit 1995, Deník komorné 1998, Zahradničme jako v Chaumont 2004, Zahrady mají paměť 2005, Hra v zahradě 2006 atd.).

Obr. č. 3 / Využití památky zahradního umění pro výstavní účely v minulosti – Jubilejní hospodářsko-průmyslová výstava, pořádaná od 28. 6. do 1. 9. 1908 k šedesátému výročí vlády císaře Františka Josefa I. v historickém prostředí Kvetné zahrady. Zajímavý kontrast tvoří dobové fotografie zachycující výstavní akci s aktuální podobou památky zahradního umění.

(Původ fotografií: Metodické centrum zahradní kultury v Kroměříži. Dostupné na: <http://fotogalerie.nczk.cz/kvetna-zahrada>)

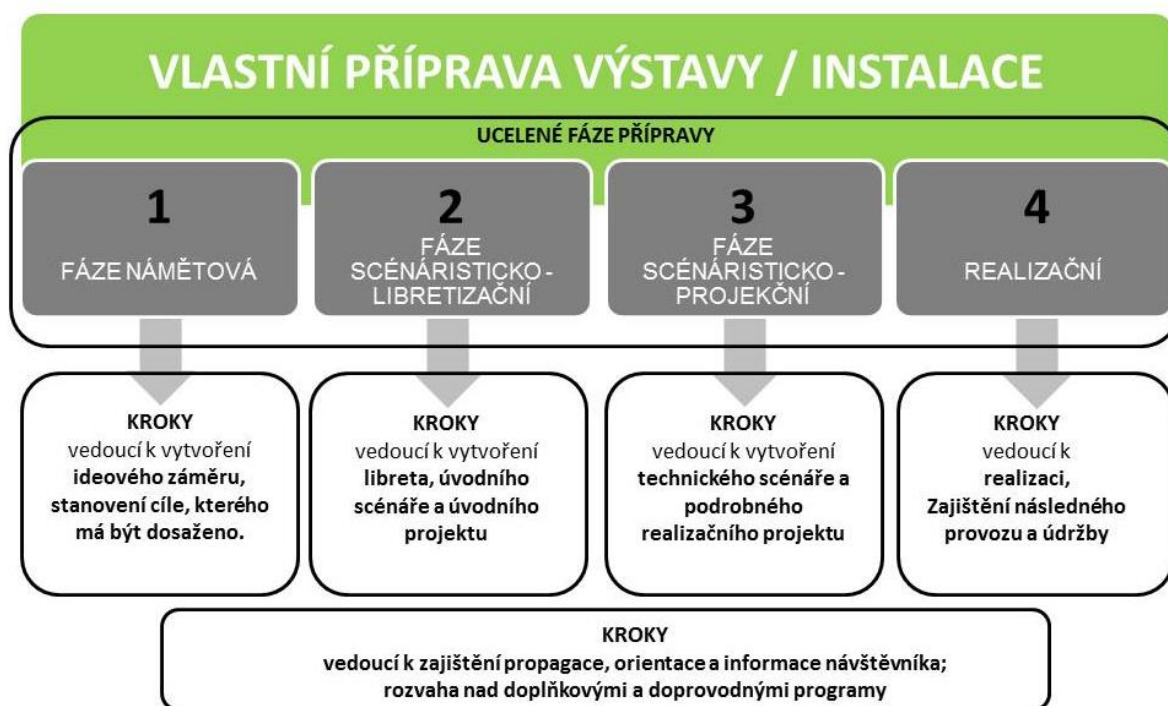
Obr. č. 4 / Zahradní festival Chaumont-sur-Loire 2014, s podtitulem „Zahrady smrtelných hříchů“ – Každoročně je v rámci výstavních ploch výtvarně pojednáno na 30 zahrad zahradními architekty, umělci, botaniky, dekorátéry, choreografy či fotografy. V Chaumont se při tvorbě festivalu setkávají lidé různých profesí a zaměření z celého světa. Je proto možné zde spatřit vždy velmi inovativní až provokativní řešení. Finanční limit jedné zahrady je 12000 eur. Ve výstavním areálu se

můžeme setkat se třemi druhy zahrad: zahrady vybrané na základě výběrového řízení, zahrady vyzvaných designérů a zahrady studentských týmů.

(Autor fotografií: Jiří Martinek, 2014).

II.2 Proces tvorby instalace/výstavy

Vlastní **příprava výstavy** sestává ze základních **kroků**, které mají svoji posloupnost a sdružují se **do čtyř obecně definovatelných fází** (viz. Obr. č. 5). S ohledem na rozsah a složitost instalace /výstavy mohou být některé kroky sloučeny či nere realizovány, vždy však na základě dohody mezi zpracovatelem, investorem a správcem objektu.

Obr. č. 5 / Proces tvorby vlastní výstavy či instalace – schématické znázornění kroků v jednotlivých fázích.

(Schéma upraveno dle MARTINEK et al., 2014).

První fází procesu tvorby je fáze námětová, která na základě zadání investora formuluje ideový záměr díla a stanovuje zásadní cíle, kterých má být vytvořením výstavy dosaženo. V následných dvou fázích je námět rozpracován do podoby dílčích výstupů směřujících k realizační projektové dokumentaci. Proces zpracování jednotlivých výstupů podléhá průběžným konzultacím a finálnímu schválení investorem a správcem objektu. Ti mají v intencích svých zákonných povinností zásadní rozhodovací roli při tvorbě jakékoli instalace/výstavy v památce ZaKA. Poslední čtvrtá fáze zahrnuje kroky vedoucí k vlastní realizaci.

Kroky související se zajištěním adekvátní propagace, orientace budoucího návštěvníka v prostoru a rovněž rozvaha nad doplňkovými či doprovodnými

programy akce, se uskutečňují kontinuálně v průběhu celého procesu přípravy, bez přímé vazby na konkrétní fázi.

Při tvorbě jakékoli instalace/výstavy je kladen zásadní důraz na týmovou spolupráci všech dotčených profesí, potřebných pro vytvoření společného výstavního díla ve vybraném objektu. Vhodný výběr spolupracovníků, předcházení konfliktům, bezproblémová komunikace a předávání zkušeností mezi členy tvůrčího týmu významně ovlivňuje proces tvorby výstavy od samotného začátku.

Tvorba výstavy je kontinuálním procesem, ve kterém za určitý časový úsek vznikne soubor podkladů potřebných pro realizaci projektu (viz obr. č. 6). Vlastnímu procesu tvorby výstavy předchází důkladná analytická část, po jejím ukončení následuje část dekonstrukční.

Obr. č. 6 / Schéma celého procesu tvorby výstavy – Činnosti a podklady důležité pro proces tvorby instalace či výstavy.

(Schéma upraveno dle MARTINEK et al., 2014).

ANALYTICKÁ ČÁST (ANALÝZA)

Při **analýze** vybraného prostoru proběhne ověření možnosti realizovat instalaci v konkrétní památce ZaKA. Musí být proveden terénní průzkum potenciálních výstavních prostorů a získány veškeré potřebné podklady a informace nutné pro zpracování projektové dokumentace. Následuje provedení analýzy očekávaných pozitivních přínosů výstavy, ale i definování možných rizik, tj. negativních dopadů na památku ZaKA. Zde je nutno vzít v úvahu především negativní dopady na stavební památku a její součásti, komplikace spojené se zvýšeným provozem v památce a rovněž na podstatu památky zahradní a krajinářské architektury. V průběhu analýz je nutné se zamyslet nad možnou lokalizací instalace/výstavy v prostoru památky ZaKA a jejím začleněním do stávajících provozních souvislostí objektu a stanovit předpokládané zaměření a rozsah instalace/výstavy. Součástí rozhodovacího procesu je rovněž úvaha nad rámcovým rozpočtem včetně rentability akce.

Závěrem analytické fáze je finální **rozhodnutí o uspořádání záměru** ve vybraném prostoru.

1. FÁZE (NÁMĚTOVÁ)

Námět variantně řeší hlavní myšlenku instalace/výstavy v návaznosti na její prostorové parametry a předpokládaný způsob oslovení publika. Formuluje hlavní zásady tvůrčí činnosti a prostřednictvím tvůrčího kolektivu reflektuje záměry investora a správce objektu. Námět může být abstraktní či konkrétní.

Ideový záměr představuje rámcovou podobu hlavní myšlenky. V obecné rovině stanovuje cíl, lokalizaci, formu, termín a způsob členění výstavy. Řeší rovněž téma doprovodných programů a předběžné rozvržení exponátů, způsob organizace výstavních ploch a provozu, stejně jako téma propagace a PR.

Výstupem této fáze je dokument zahrnující text a ilustrativní obrazovou dokumentaci pro vstupní prezentaci projektu investorovi a správci objektu (např. v obecně rozšířeném programu MS Powerpoint).

2. FÁZE (SCÉNÁRISTICKO-LIBRETIZAČNÍ)

Libreto jako textový komentář, rozvádí myšlenky ideového záměru, obsahuje základní prostorovou koncepci a údaje o možných exponátech. Je zadáním pro výtvarníka či architekta. Dále upřesňuje informace o místě, termínu a zahájení výstavy. Nedílnou součástí je hlavní motto, propagační symboly a jednoduchý rámcový rozpočet. Výstup je zpracován do podoby textového dokumentu.

Úvodní scénář řeší jednotlivé části výstavních prostor a ty detailně popisuje. Navazuje tak na libreto a dále jej rozvádí. Výstup je zpracován do podoby textového dokumentu.

Úvodní projekt je prvním graficky zpracovávaným dokumentem. Představuje výtvarně architektonické řešení prostoru v úrovni studie. Podle rozsahu a významu akce obvykle zahrnuje půdorys, axonometrii, řezy, pohledy a vizualizace. Zpracování úvodního projektu může být variantní, obsahuje textovou průvodní zprávu a podrobné vyjádření finančních nároků. Výstup je zpracován do podoby textového dokumentu (průvodní zpráva s tabulkovou částí) s grafickými přílohami.

3. FÁZE (SCÉNÁRISTICKO-PROJEKČNÍ)

Technický scénář (též označovaný jako **prováděcí scénář**) je ve své podstatě textovým popisem instalace/výstavy až do úrovně jednotlivých exponátů, zahrnujícím jejich rozmístění včetně charakteristiky technického zázemí (např. skladovací a obslužné). Součástí technického scénáře je úplný popis exponátů a jejich doplňků, audiovizuálních prostředků, osvětlení, ozvučení, zabezpečovací techniky, přívodu energií a dalších potřebných technických prostředků či materiálů. Obsahuje také

soupis všech finálních textů (např. informační, orientační aj.), které budou v rámci instalace/výstavy použity. Dále obsahuje specifikaci užití grafiky informačních a orientačních letáků a jiných textových sdělení pro popis exponátů i celé výstavy, a to až do detailu volby fontu písma. V neposlední řadě technický scénář popisuje propagační prostředky (jejich charakteristiku a výčet). Technický scénář upřesňuje finanční stránku realizace výstavy a připravuje podklady pro výběr realizačních firem. Výstup je zpracován do podoby textového dokumentu s tabulkovými přílohami.

Projekt je grafickým vyjádřením technického scénáře na úrovni prováděcí dokumentace k realizaci instalace/výstavy. Projekt determinuje technické řešení a konstrukce, použitou technologii a materiály. Součástí projektu je výkaz výměr a spotřeby materiálů, na který navazuje podrobný položkový rozpočet instalace/výstavy. Ve složitých případech (např. v případě potřeby zobrazení objektů organických tvarů) může být výstupem i model, pokud to požaduje investor. Výstup je zpracován graficky do podoby celkových i detailních půdorysů, řezů, pohledů, konstrukčně-realizačních výkresů, axonometrií, 3D modelů výstavního areálu, jednotlivých expozic, popř. i jednotlivých výtvarných objektů.

4. FÁZE (REALIZAČNÍ)

Tato fáze představuje přenesení projektu do reálu, tedy v měřítku 1:1. Přenesení se uskutečňuje zpravidla pomocí vytyčovacího plánu. Realizuje se jak navržené půdorysné a prostorové schéma, tak plošná grafika a texty. Při realizaci se doporučuje vytvořit si bodový harmonogram prací při vlastní realizaci odsouhlasený investorem i správcem objektu. V harmonogramu by se měly objevit následující body:

- Vyčlenění zázemí pro výstavu.
- Příprava stanoviště před realizací instalace/výstavy.
- Realizace technicko inženýrských prvků ve výstavním prostoru, pokud jsou součástí projektu.
- Instalace velkoplošných grafických součástí instalace/výstavy a výstavnických konstrukcí dle projektu.
- Instalace vystavovaných exponátů do výstavního prostoru – nejdříve se umisťují dominantní, na pracnost náročné exponáty, poté všechny ostatní a nakonec vzácné nebo nejméně trvanlivé (např. řezané květiny apod.).
- Úklidové a finalizační práce.
- Instalace popisů jednotlivých exponátů a orientačního systému.
- Zabezpečení provozu zrealizované instalace po dobu její existence (např. kontinuální péče o exponáty, ostraha, úklid atd.).

DEKONSTRUKČNÍ ČÁST

Při dekonstrukci výstavy je nutný rychlý, ale k vlastnímu objektu velmi šetrný průběh prací. Proto musí být opět stanoven přesný harmonogram odsouhlasený investorem i

správcem objektu, který je pro všechny pracovníky podílející se na dekonstrukci závazný. Při dekonstrukci nesmí docházet k jakémukoli poškození vystavovaných exponátů ani vlastní památky ZaKA.

Rozhodnutí o tom, zda umístit ve vybrané památce ZaKA jakoukoli výstavu či instalaci, musí být učiněno s vědomím výjimečného postavení památek či historického prostředí obecně oproti „běžným“ prostorům v exteriéru bez režimu památkové ochrany. Za předpokladu dodržení předem definovaných opatření dočasné instalace ve valné většině památek zahradní a krajinářské architektury realizovat lze. Historické prostředí v sobě nese charakteristické referenční body, ke kterým je možné vztahovat naši současnou kulturu a soudobé exponáty. Roli „pevného“ referenčního bodu však mohou zastávat jen tehdy, pokud jsou samy zasaženy novými vlivy jen v minimální míře. Vztah mezi vystavovaným exponátem a okolním historickým prostorem pak probíhá bezkontaktně, tedy porovnáváním a přemítáním v mysli diváka. Přítomnost dočasných instalací v historickém prostředí je nutné intenzivně zvažovat v závislosti na významu a hodnotě dotčeného památkového objektu. V těch nejcennějších objektech je možné realizovat jen takové instalace, u nichž je zřejmá silná vazba mezi novým dílem a historickým objektem.

Kvalita prezentovaných exponátů a námětů musí být přímo úměrná kvalitě historického prostředí. Prezentované kulturně-historické (umělecké, dokumentární, historické, aj.) hodnoty by měly být na takové výši, aby odpovídaly kvalitám a významu památkového objektu. Ve většině případů není správce objektu sám znalcem v oboru výstavnictví, proto je v případě potřeby při vytváření dočasných instalací doporučena konzultace s regionálními nebo nadregionálními výstavními institucemi nebo zkušenými specialisty v oboru. Vždy je však zapotřebí konzultací v rámci NPÚ.

Velmi důležitým momentem prezentací objektů v historickém prostředí je práce s kontextem a místně specifickými souvislostmi, se kterými musí autor vytvářené prezentace pracovat a adekvátně na ně reagovat. Právě proto není možné v rámci předloženého postupu přesně definovat takové kroky, které bude možné paušálně aplikovat na tvorbu v každém jednotlivém historickém prostředí. Vždy se totiž jedná o zcela individuální prostor s jedinečným potenciálem a hodnotami.

III. Popis ověření Památkového postupu v praxi

Praktické aplikaci zásad uvedených v památkovém postupu jsou podpořeny realizovanými případovými studii, jejichž ukázky jsou zdokumentovány příloze č. 1. Při procesu jejich tvorby se průběžně utvářely a ověřovaly památkovým postupem navržené soubory činností. V každém z vybraných objektů byly provedeny analýzy s cílem ověřit, zda je zkoumanou problematikou tvorby dočasné instalace v dotčeném prostoru vůbec řešit. Průběžné praktické ověřování procesu v rámci případových studií pak významně napomohlo objektivnímu posouzení adekvátnosti předkládaného postupu a přispělo k jeho výraznému zjednodušení a urychlení.

Modelovým objektem pro ověření Památkového postupu v praxi se staly krátkodobé floristické instalace umísťované v památkách ZaKA. Proces tvorby dočasných instalací je dlouhodobě (od roku 2010 až do současnosti) realizován v objektu Klášterních zahrad v Litomyšli u příležitosti každoročně pořádaného hudebního festivalu Smetanova Litomyšl. Klášterní zahrady se nacházejí v prostoru mezi dvěma památkově chráněnými objekty, piaristickým kostelem Nalezení sv. Kříže s kolejí a kostelem Povýšení sv. Kříže, a zároveň leží uvnitř městské památkové rezervace Litomyšl. Každý rok v červnu zde pracovníci/řešitelé ze Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity v Brně ve spolupráci s partnery a zadavateli projektu ze Střední školy zahradnické a technické v Litomyšli vytváří tematicky koncipované instalace z květin, rostlin a dalších doplňkových materiálů. Tyto objekty si pak návštěvníci mohou prohlédnout v Klášterních zahradách po dobu 3 týdnů konání hudebního festivalu.

Ověřování navrhovaného památkového postupu se účastní také studenti ZF MENDELU, kteří pod vedením pedagogů/řešitelů projektu každoročně zpracovávají krátkodobou instalaci ve vybraném modelovém objektu jako jedno z témat v rámci volitelného předmětu Floristika, který je orientován na praktickou stránku tvorby krátkodobých floristických instalací. Jako modelové objekty jsou vybírány exteriéry různého typu včetně památkově chráněných objektů. Proces tvorby instalací se na nich během let 2011 až 2014 důkladně prověřoval a získané poznatky se promítly do navrhovaného postupu (viz příloha č. 1, série obrázků 1 – 4).

Vybraný modelový objekt Klášterních zahrad je vhodným příkladem tvorby dočasných instalací, které doplňují zavedenou kulturní akci florálními objekty z rostlinného materiálu. Tvůrci projektu vždy vybírají námět se vztahem k aktuálnímu tématu celého festivalu (viz příloha č. 1, série obrázků č. 5), např. symfonické básně, opery významných hudebních autorů nebo život a dílo vybraného hudebního skladatele.

IV. Návrh konkrétních uživatelů výsledku

Základním uživatelem památkového postupu je vlastník nebo nájemce památkového objektu; je-li jeho vlastníkem stát, je uživatelem postupu organizace, která památku spravuje nebo užívá. Uživatelem je dále každý subjekt (např. autorizovaný architekt, umělec, scénárista, zájmové sdružení, florista aj.), který se zabývá tvorbou dočasných (krátkodobých) instalací v památkách zahradní a krajinářské architektury (ZaKA).

Každý vlastník, nájemce a uživatel má povinnost o kulturní památku pečovat, udržovat a rozvíjet její stav, využití a návštěvnost, a to nejen v interiéru objektů, ale v případě památek ZaKA i v exteriéru, přičemž všechny aktivity musí být v souladu se zákonem 20/1987 Sb. o státní památkové péči.

Předkládaný památkový postup může být pomůckou pro orgány státní správy a odbornou organizaci státní památkové péče při usměrňování přiměřeného využití památky a ovlivňování procesu tvorby doprovodných akcí a může pomoci zabránit nechtěnému poškození či jinému znehodnocení památkového objektu.

V. Seznam použité související literatury

V.1 Tištěné publikace

BEČKOVÁ, K. *Mezi exponátem a rekvizitou, mezi osvětou a byznysem... Lze čelit se ctí nárokům zážitkové turistiky?* Praha: Zprávy památkové péče, 2007, s. 443-445.

BITTNEROVÁ, M. *Floristika : Učebnice floristiky v podání předních českých floristů.* Praha: Profi Press, 2011, s. 323-354. ISBN 978-80-86726-43-4.

BITTNEROVÁ, M. *Floristika 2.* Děčín - Libverda: Střední škola zahradnická a zemědělská Antonína Emanuela Komerse, 2007, 245 s. ISBN 978-80-239-8923-6.

BOBEK, K. et al. *Metodika tvorby interiérových instalací a reinstalací.* Odborná a metodická publikace, sv. 40. 1. vyd. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2011, 192 s. ISBN 978-80-87104-86-6

BRHELOVÁ, I. *Floristické aspekty tvorby expozic na výstavách a veletrzích.* Diplomová práce. Brno: Mendelova univerzita, 2010, 71 s.

DROCHYTKOVÁ, J. *Management a marketing bylinkové zahrady Tíře Chmelar ve Valticích.* Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita, 2009, 70 s.

JOSEFOVÁ, T. *Florální objekty a instalace v exteriéru.* Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita, 2015, 48 s.

MARKOVÁ, I. *Návrh florálních instalací pro hudební festival Smetanova Litomyšl.* [Elektronická semestrální práce]. Lednice: ZF MENDELU, 2009.

MARTINEK, J. – HAVRÁNKOVÁ, T. – KLASOVÁ, K. *Zahradnické výstavnictví.*

[Elektronická studijní opora]. Podpořeno projektem OPVK CZ.1.07/2.2.00/28.0220. [online]. 2014. URL: https://mendelu.sharepoint.com/zf/e-opory/ZAKA/ZV/_layouts/15/start.aspx#/SitePages/DomovskaStranka.aspx.

MITTON, M. *Interior design visual presentation : a guide to graphics, models, and presentation techniques*. 2nd ed. Hoboken: John Wiley & Sons, 2004. 238 s. ISBN 04-712-2552-5.

NOVÁKOVÁ-SKALICKÁ, M. *Květiny v historickém prostředí a jejich aranžování*. Ústí nad Labem: Propagační tvorba, 1987. Neustránkováno.

OTRUBA, Ivar. *Zahradně architektonická tvorba: část Zahradnické výstavnictví*. 1.vyd. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 1999. 58 s. ISBN 80-715-7363-9.

POLÁKOVÁ, J. [eds.] *Mezinárodní dokumenty o ochraně kulturního dědictví*. 1. Svazek. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2007. 235 s. ISBN 978-80-87104-14-9.

ŠTULC, J. Zpřístupněné památky a jejich poslání v poznávání, vzorové péči a prezentaci kulturního dědictví. In: *Obnova památek, Péče o státní hrady a zámky*. Sborník příspěvků k 9. Ročníku konference. Praha: Studio Axis, 2009. S. 7-8.

VARHANÍK, J. – MALÝ, S. *Zákon o státní památkové péči. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, 1196 s.

VOJÍK, V. *Podnikání v kultuře a umění: Arts management*. 1. vyd. Praha: ASPI-Wolters Kluwer, 2008. 184 s. ISBN 978-80-7357-356-0.

WAGENER, K. *Floral art*. 1. vyd. Stuttgart: Ulmer, 2008. 351 s. ISBN 978-3-8001-5687-0.

Floristika : Odborný časopis pro floristy a květináře. ISSN 1212-3781.

Rozkvetlé památky. *Floristika Plus*. 2015. sv. III., č. 1, 40 s. ISSN 1805-1359.

V.2 Elektronické publikace

Mezinárodní charta kulturního turismu, Brusel 1976, ICOMOS [online]. 2000 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z WWW: <http://www.npu.cz/pp/dokum/icomos/>

Mezinárodní charta o historických zahradách, Florencie 1982, ICOMOS. 2000 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z WWW: <http://www.npu.cz/pp/dokum/icomos/>

Mezinárodní charta o kulturním turismu, Mexiko 1999, ICOMOS. 2000 [cit. 2015-03-13]. Dostupné z WWW: <http://www.npu.cz/pp/dokum/icomos/>

Vyhláška 66/1988 Sb. ministerstva kultury České socialistické republiky ze dne 26. dubna 1988, kterou se provádí zákon České národní rady č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.

Zákon 20/1987 Sb. České národní rady ze dne 30. března 1987, o státní památkové péči (ve znění zákona ČNR č. 425/1990 Sb.) Dostupné z WWW: http://www.arup.cas.cz/wp-content/uploads/2010/11/20_1987_Sb.pdf

VI. Seznam publikací, které předcházely Památkovému postupu a byly publikovány

VI.1 Tištěné publikace

FOJTÍKOVÁ, O. – MARTINEK, J. *38. ročník Mistrovství floristů ČR - Děčínská kotva 2009 opět na zámku*. Floristika. 2009. sv. XII, č. 2, s. 50-52. ISSN 1213-7588.

MARTINEK, J. *Floristická obchodní jednotka, vedení prodeje, marketing, legislativa*. In: BITTNEROVÁ, M. Floristika 2. Děčín - Libverda: Střední škola zahradnická a zemědělská Antonína Emanuela Komerse, 2007. s. 416-449. ISBN 978-80-239-8923-62.

MARTINEK, J. – BITTNEROVÁ, M. *Interiérová floristika*. In: BITTNEROVÁ, M. Floristika : [učebnice floristiky v podání předních českých floristů]. Praha: Profi Press, 2011. s. 323-354. ISBN 978-80-86726-43-4.

MARTINEK, J. *Květinová aranžmá jako důležitá součást společenských událostí*. In: Zelená města - města budoucnosti : Kvetoucí sídla v srdci Evropy. Havířov: MKS Havířov a VÚKOZ, v.v.i., 2011, s. 40-44. ISBN 978-80-905013-0-0.

MARTINEK, J. – BITTNEROVÁ, M. *Historie a současnost floristických soutěží*. In: BITTNEROVÁ, M. Floristika : [učebnice floristiky v podání předních českých floristů]. Praha: Profi Press, 2011. s. 385-390. ISBN 978-80-86726-43-4.

KAŠŠÁK, P. – MARTINEK, J. *Floral Art in Public Spaces*. Floral design magazine. 2012. sv. 2012, č. 5, s. 2-13. ISSN 1176-9726.

MARTINEK, J. – MARTINKOVÁ KUCHYŇKOVÁ, H. *Floristika a její význam pro soudobou společnost*. Brno: 2013. Poster. Podpořeno projektem OP VK: Nonverbální a jiné inovativní formy podpory ve výuce na Zahradnické fakultě v Lednici Reg. číslo: CZ.1.07/2.2.00/15.0084

MARTINEK, J. – HAVRÁNKOVÁ, T. – KLASOVÁ, K. *Zahradnické výstavnictví*. [Elektronická studijní opora]. Podpořeno projektem OPVK CZ.1.07/2.2.00/28.0220. [online]. 2014. URL: https://mendelu.sharepoint.com/zf/e-opory/ZAKA/ZV/_layouts/15/start.aspx#/SitePages/DomovskaStranka.aspx.

MARTINEK, J. Floristika na Zahradnické fakultě MENDELU se sídlem v Lednici. *Floristika Plus*. 2014. sv. II., č. 3, s. 34--35. ISSN 1805-1359.

VI.2 Realizované dočasné instalace v exteriéru:

NEUGEBAUEROVÁ, J. – MARTINEK, J. a kol. *Výstavy florálních objektů v Klášterních zahradách v Litomyšli*. Dočasná instalace rostlinných aranžmá u příležitosti hudebního festivalu Smetanova Litomyšl. Litomyšl: červen v letech 2010, 2011, 2012, 2013, 2014. [Výstupy z předmětu Floristika 2, ZF MENDELU]. URL: <http://www.szat.cz/old/floralni-objekty-sl/> (přehled výstupů za roky 2010 – 2013).

RABUŠIC, B. – MARTINEK, J. – BITTNEROVÁ, M. a kol. *Výstava florálních objektů pod širým nebem, zámecký park ve Velkém Meziříčí*. Dočasná instalace rostlinných aranžmá u příležitosti mezinárodního filozofického festivalu „Změna a stálost“. Velké Meziříčí: 22. – 24. 6. 2007. [Výstup z předmětu Floristika 1, ZF MENDELU].

URL: <http://www.archiweb.cz/news.php?action=show&id=3631&type=8>

RABUŠIC, B. – MARTINEK, J. a kol. *Květinová dekorace kašen na náměstí v Olomouci*. Dočasná instalace rostlinných aranžmá u příležitosti 50. výročí založení výstaviště FLORA Olomouc. Olomouc: 24. – 27. 4. 2008. [Výstup z předmětu Floristika 2, ZF MENDELU].

URL: http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/obrazem-predstaveni-flora-vivat-zvalo-na-vystavu.html

VI.3 Certifikované publikace v Registru uměleckých výstupů (RUV):

MARTINEK, J. – KUCHYŇKOVÁ, H. *Revitalizace klášterní zahrady a přilehlé plochy ve Vrchlabí – vegetační úpravy*. Vrchlabí: KRNAP, 2013. ID záznamu: 7464, Kód: CLZ, segment: Architektura. Trvalá expozice rostlinných společenstev přírody Krkonoš.

MARTINEK, J. – KUŤKOVÁ, T. – DOLEŽELOVÁ, M. – KRATOCHVÍLOVÁ, M. *Florigami – květinová show*. Praha: Žofín, 2013. ID záznamu: 7916, Kód: CLZ, segment: DES/Móda, textil, design. Přehlídka květinových modelů v historickém prostředí paláce Žofín.

Příloha 1 – obrazová dokumentace případových studií a modelového objektu důležitých pro tvorbu památkového postupu.

Série obr. č. 1 / Případová studie č. 1 – Dočasné instalace mohou být rovněž součástí akcí, které nemají na první pohled přímou souvislost se zahradním uměním. Příkladem jsou jednoduché florální objekty vytvořené v rámci doprovodného programu pro mezinárodní filozofický festival v zámeckém parku ve Velkém Meziříčí (2007) s podtitulem „Změna a stálost“. Toto téma se projevilo i v koncepci a začlenění vlastních instalací – např. „Pokračování růstu“ (1b), „Šašek“ (1d) nebo „Bez názvu“ (1a, 1c).
(Autor fotografií: Jiří Martinek, 2007)

Série obr. č. 2 / Případová studie č. 2 – Instalace z řezaných květin najdou, s ohledem na jejich určitou citlivost a omezenou trvanlivost, své uplatnění především v interiéru budov. Dnes se však používají dekorace z řezaných květin i pod širým nebem. Netradičními květinovými poutači se v roce 2008 staly floristicky vyzdobené kašny (na obrázku historická Caesarova a moderní Arionova kašna), které byly zpracovány k 50. výročí založení výstaviště FLORA Olomouc a po dobu několika dní zvaly kolemjdoucí k návštěvě výstaviště. Instalace včetně přidruženého doprovodného kulturního programu („Flora Vivat!“, společnost Nová Akropolis) se tak staly součástí aktivit spojených s oslavou významného výročí této instituce.

(Autor fotografií: 2a,c – Bohuslav Rabušic, 2008; 2b – Jiří Martinek, 2008)

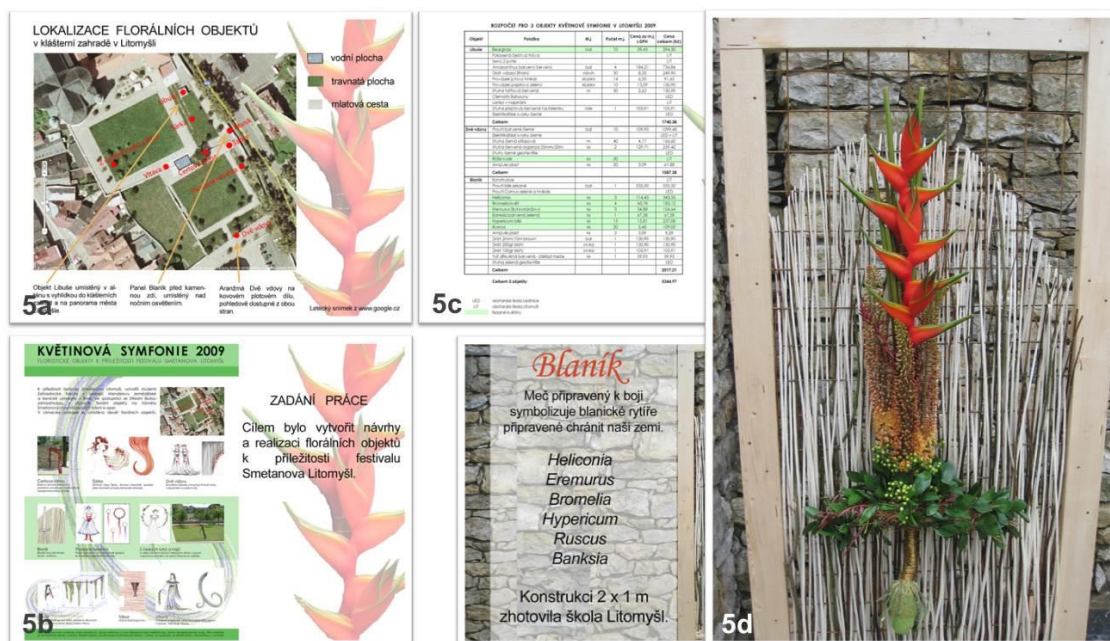
Série obr. č. 3 / Případová studie č. 3 – Dočasnou instalací v památce zahradního umění se rovněž může stát i soubor výstupů z floristické soutěže. Na Mistrovství floristů ČR Děčínská kotva, se jedna z disciplín obvykle objevuje také v exteriéru, nejčastěji pak v romantickém prostředí historické Růžové zahrady na zámku v Děčíně (obr. 3a). Na obrázku 3b je možné vidět soutěžícího při jeho práci na dekoraci romantické svatební slavobrány v zahradě, jenž je limitován historickým prostředím.

(Autor fotografií: 3a,b - Jiří Martinek, 2009)

Série obr. č. 4 / Příkladová studie č. 4 – Květinová aranžmá dnes hrají důležitou roli i v krátkých divadelních vystoupeních nebo tzv. květinových show, které jsou pořádány v rámci výstav či jiných divácky atraktivních událostí. Jedná se o časově i technicky nejnáročnější způsob prezentace aranžmá z rostlin, která se rovněž mohou stát krátkodobou instalací v historickém objektu ZaKA. K realizaci takového programu je zapotřebí tým kreativních lidí, kteří pracují na úkolu komplexně – od scénografie přes hudbu a doprovodný text až po vlastní květinové dekorace, které jsou vždy vytvářeny na předem jasně definované téma. Na fotografiích 4a-c je zachycena tvorba a prezentace instalací pro vystoupení divadelníků ze Západočeského divadla v Chebu pod názvem „Koloběh života“, které se uskutečnilo jako jedno ze tří takových vystoupení v rámci doprovodného programu Krajinné výstavy bez hranic Cheb/Marktredwitz 2006 v lokalitě Poohří, v těsné blízkosti historického centra města.

(Autor fotografií: 4a,c – Pavol Kaššák, 2006; 4b – Jiří Martinek, 2006)

Série obr. č. 5 / Modelový objekt pro ověření památkového postupu – Velmi vhodný příklad doprovodného programu kulturní akce s využitím dočasných instalací z rostlin představuje ukázka realizací v Klášterní zahradě u příležitosti hudebního festivalu Smetanova Litomyšl. Na tomto objektu byl v průběhu několika let (od roku 2009 do současnosti) ověřen soubor obecně definovatelných fází v procesu tvorby krátkodobých instalací se zaměřením na florální objekty. Na obrázku 5a-d je schematicky zachycen postup tvorby a realizace florálních objektů (MARKOVÁ, 2009). Jednotlivé prezentované objekty symbolizovaly symfonické básně a opery Bedřicha Smetany. Na níže uvedených fotografiích jsou zachyceny realizované instalace na téma: „Čertova stěna“ (5e), „Vltava“ (5f) a „Z českých luhů a hájů“ (5g). Obrázek 5h pak zachycuje problém, který se objevil při vlastní realizaci. Díky nepříznivým povětrnostním vlivům došlo v průběhu realizace ke kolapsu jedné z konstrukcí, problém se však podařilo staticky vyřešit a objekt ve finále zrealizovat. Všechna zde vyobrazená aranžmá jsou výsledkem spolupráce studentů Zahradnické fakulty v Lednici se studenty Střední zahradnické školy v Litomyšli.

(Autor fotografií: 5a-c – výňatek ze semestrální práce předmětu Floristika 2 (MARKOVÁ, 2009), 5d-g – Jiří Martinek, 2009; 5h – Ivana Kadlčková, 2009)

PŘÍLOHA 2 – protokol (potvrzení) o ověření v praxi:

PROTOKOL O OVĚŘENÍ PAMÁTKOVÉHO POSTUPU V PRAXI

Název památkového postupu:

Dočasné instalace v památkách zahradní a krajinářské architektury (ZaKA)

Řešitel (název a sídlo instituce, jméno a příjmení autora):

Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity v Brně
Valtická 337, 691 44 Lednice
Ing. Jiří Martinek, Ph.D. – hlavní autor
Ing. Helena Gálová – spoluautor

Název a sídlo ověřující instituce:

Střední škola zahradnická a technická Litomyšl
T. G. Masaryka 659, 570 13 Litomyšl

Termíny ověření postupu:

Dočasné instalace florálních objektů v rámci hudebního festivalu Smetanova Litomyšl, které bylo realizováno v Klášterních zahradách v době konání festivalu:

11. 6. – 5. 7. 2010 – instalace pod názvem „Opery Bedřicha Smetany“

10. 6. – 4. 7. 2011 – instalace bez celkového názvu, inspirace programovou nabídkou festivalu

14. 6. – 8. 7. 2012 – instalace pod názvem „Hudba v architektuře“

13. 6. – 30. 6. 2013 – instalace pod názvem „Opery Giuseppe Veridiho“

11. 6. – 5. 7. 2014 – instalace pod názvem „Rok české hudby – hudební osobnosti“ (B. Smetana, A. Dvořák, B. Martinů, L. Janáček, K. Kryl, R. Kubelík, Kryštof Harant z Polžic a Bezdružic)

Zhodnocení realizace za použití památkového postupu:

Soubory činností navrhované Památkovým postupem byly v průběhu tvorby jednotlivých dočasných instalací postupně utvářeny a ověřovány. Na základě praktické realizace instalací v objektu Klášterních zahrad v Litomyšli byla prokázána realizovatelnost a uplatnitelnost Památkového postupu v oblasti tvorby dočasných instalací v památkách zahradní a krajinářské tvorby ZaKA. Pravidelně se opakující instalace se staly zajímavým a veřejností oceňovaným prvkem doprovodného programu hudebního festivalu Smetanova Litomyšl a přispěly tak k propagaci nejen floristického oboru, ale i obou institucí (ZF MENDELU a SŠZT Litomyšl).

Datum: 25.5.2015

Osoba odpovědná za správnost protokolu:

Ing. Zuzana Sivková – koordinátor řízení

Jméno, příjmení, funkce

Střední škola zahradnická a technická Litomyšl,
570 13 Litomyšl, T.G. Masaryka 659
IČ: 72085428

Ministerstvo kultury, Maltézské náměstí 1, Praha 1, Odbor výzkumu a vývoje

Č.j. MK 21033/2016 OVV

Sp. Zn. MK-S 519/2011 OVV

v y d á v á

O S V Ě D Ě N Í

č. 13

o uznání uplatněného Památkového postupu
v souladu s podmínkami „Metodiky hodnocení výsledků výzkumu a vývoje“

Název Památkového postupu: „Dočasné instalace v památkách zahradní a krajinářské architektury“

Autoři: Ing. Jiří Martinek, Ph.D. a Ing. Helena Gálová

Příjemce podpory, na jehož základě byl Památkový postup vytvořen:
Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity v Brně

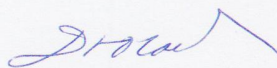
Dedikace: Projekt NAKI: „Metody a nástroje krajinářské architektury pro rozvoj území“

Identifikační kód projektu: DF11P01OVV019

Uživatelé Památkového postupu v praxi:

- Správci objektů a sbírek
- Projektanti, floristi
- Široká odborná i laická veřejnost

V Praze dne 24. 3. 2016

Ing. Martina Dvořáková
ředitelka Odboru výzkumu a vývoje MK

